

מנהל אגף העתיקות לשעבר, פרופ' ייבין,

מסביר מדוע חיפה על עבירות דיין

בפגרת הגילויים על המשמעות והבטחונות והלאומיות המתחייבות מן תוך צורת החיים הפרטיים שמנהל שר הביטחון משה דיין, נדחקו לקרן זווית עסקי העתיקות שלו.

הפרות החוק של דיין בתחום זה — שאינם רק עבירה על חוקי המדינה, אלא הפרה גלויה ומבוה של שבועת האמונים שהוא נשבע כשר לכנסת לשמור אמונים לחוקי המדינה — קיבלו בשבועות האחרונים מימד נוסף, כאשר שניים מגדולי הארכיאולוגים של ישראל, השתלבו בוויכוח הציבורי אותו עורר העולם הזה סביב הפרשה.

ראשון היה הפרופסור יגאל ידין, שהצטרף לא מכבר כי הוא רואה באלה שאינם נס מונעים מדין את חפירות העתיקות הבלתי חוקיות שלו, אחראים באותה מידה שאחראי דיין לחפירות אלה.

השבוע יצא הפרופסור שמואל ייבין, מי שהיה מנהל אגף העתיקות עד 1959, להטות קפת נגד על ידין, שהטיח בשעתו נגדו ונגד הד"ר בירן, יורשו באגף העתיקות, כאילו הם ה"פושעים".

במכתב ששיגר השבוע למערכת הארץ, מתייחס הפרופסור ייבין למשמעות הביטחון

של פרשיות משה דיין, חדרה להכרתם של האנשים הרציניים והחושבים במדינה. את מוכי הכאריזמה לא ניתן לשכנע בשום נימוק או הסבר הגיוני שהוא. הם בלעו בלהט כל מילה שנכתבה על אליהם. אך אטמו את מוחותיהם וסרבו להסיק את המסקנות המתחייבות מפרשיות אלה.

הם הרבו לדבר על "אויביו" של משה דיין ועל נסיגות החתירה נגדו, מבלי לתפוס כי האויב הגדול ביותר של משה דיין הוא משה דיין עצמו, וכי איש אינו יכול להזיק לו יותר מאשר מזיק הוא לעצמו.

אך בקרב אלה, החופשיים משיעבודיה של הכאריזמה, המסוגלים עדיין לחשוב באובייקטיביות ולהעריך דברים לפי מקלם האמיתי, היה לפירסומי העולם הזה משקע מצטבר רב ביותר. פירסומים אלה הפכו את פרשיות דיין לבעיה ציבורית במידה שרשיבות ראשוני, שכל אדם חושב היה צריך לקבוע את יחסו אליהן ולהסיק את המסקנות. לא מקרה הוא שמסאים כמו בועז עברון, שולמית הראבן והי"ח גוריה, התמודדו עם בעיה הציבורי של היציבה כפומבי בעגליו לב.

אופיינית להתייבשות מול פני הבעיה שנוצרה היא התלבטותו של חיים גוריה, ברשימת סוף שבוע שפירסם ביום השישי האחרון בדבר.

כתב גוריה, ממשרדי דור הפלמ"ח, בין השאר: "קראתי, בהעולם הזה" את הדיון גילויים האחרונים העוסקים בחייו הפרטיים של שר הביטחון, משה דיין. קראתי את הדברים האלה בצער רב, אם לנקוט לשון של המעטה ולהימנע ממתן פומבי לתחושות שונות שעברו בי.

"יש בי פינה חמה מאוד ללוחם הזה המצולק, אמיץ הלב, מימי חניתה וסוריה ועד היום. אני יודע את כל זכויותיו. הן

נה תופסת עוד — ואז קשה יותר ויותר למעריצים לתרץ את מעשי מנהיגם. מי שתררת תחושה כללית של חוסר רגשות והאמנה הציבורית משתבשת תוך רגשות של יאוש ואכזבה עמוקים, הדומים לרוב און שאחרי סם מעורר — מצב מסוכן ביותר לכל הברה.

הדיומאות ההיסטוריות רבות מספור, ור המעבר ממנהיג הנחשב "שובב", לבין מנהיג הנחשב מסואב, או פושע, הוא כנראה מעבר דק ופתאומי למדי. כאריזמה אינה נצחית.

הגדול — בעל השליטה ביצר

מעניין — ולא ברור כל צורך — הוא עניין אינסטינקט המוות החבו כינראה אי שם בעמקי המערכת הכאריזמטית. המנהיג הכאריזמטי היה תמיד איך שהוא סמוך למוות. של עצמו ושל אחרים. לרוב אין הוא עצמו ירא את המוות (דבר שגם הוא אומר דרשני מבחינה אנושית); הוא ממלא אחרי מיתוס הגיבור המוכן תמיד להקריב חייו ובכך הוא שונה מהאדם הרגיל, ש"ב החלל אינו רוצה למות... הוא אף מרבה לדבר על המוות בצורות שונות. כבר לימדנו פרויד שאיש אינו יכול לשמור על אחרים אם אינו שומר מידה של שמירה על עצמו — ולי היפך;

לכוננת זו נדמה שלמות אסור על הסתגל; שיש לשנאה תמיד ובכל עם תכונת המבקשים סינתזה של חיים עם המוות היא תכונה אובסצית נוראה, ומי סוכנת ביותר לסביבה.

כימעת תמיד מגיע הרגע שבו המנהיג הכאריזמטי, תוך ניצול הכאריזמה, עובר על החוק, או עומד בפני הפיתוי לעבור עליו.

כאן מתחיל לרוב הפירוש המוטעה של המילה "גדולה". יש אומרים: הניחו לו כדקדוקי עניות, הוא אדם גדול. האומרים כך אינם תופסים שברגע זה עצמו חדל מנהיגם להיות גדול.

...הגדול הוא לא רק בעל היצר הגדול, אלא בעל השליטה הגדולה ביצרו. מי שאמר רק את המחצית, לא אמר כלום. ודאי שלא רק הייצר שונה; גם הי אפשרויות, האופק, שונים לגמרי במקרהו של פקיד זעיר על סף פנסיה לבין מקרהו של מנהיג. אך אם מן הפקיד הזעיר נדר

דיין הבטיח לחדול!

אחרי התחסדות מעין זו, מביא ייבין עוד הצדקה להעלמת פעילותו הבלתי חוקית של דיין. כתב הוא: "האם לא שאל הפרופסור דיין את עצי מו, שמא אינו יודע גם אם עשה ומה עשה אגף העתיקות לבלית פעולותיו של משה דיין בלי לעורר רעש כציבור, ולאיוו מידה של הצלחה זכתה פעולתו זו? ובא כנסת לפרטי הדברים, הנבדקים עתה — לפי מיטב ידיעתי — מטעם מבקר המדינה, אוכל לומר כי ננקטו אמצעים מסויימים: בסופו של דבר הביאו לידי כך שהתחייב מר דיין לחדול מכל עבודת חפירה בלתי חוקית. וככל הידוע לי אף עמד דיין בהבטחתו זו עד למועד פרישתו."

לאחר מכן, כידוע, הפר דיין לא רק את החוק, אלא גם התחייבות מפורשת שנתן, כעדות מנהל אגף העתיקות לשעבר, לאגף, שלא לעסוק עוד בחפירות בלתי חוקיות. הוא הפר גם הבטחה דומה שנתן למשרתה, אבל דיין הוא מעל לחוק, לכן אין החוק, כמו הבטחותיו שלו עצמו, נוגע לו.

"אודה ולא אבוש: כאורח המדינה נפקיד בכיר אחראי, עמד לעיני גם שיי קול ציבורי שהועדתי לו ערך רב. אם טוב הדבר ורצוי, כי יינסך אור הפרסום העיתונאי על העובדה שרמטכ"ל צה"ל "לוקח" (אם ננקוט לשון צנועה שכתבים למיניהם ספק אם היו משתמשים בה) עתה קות מאתרים מוגנים בחוק; ואיאלה מט עמים היו גורמי חוץ עויינים מכינים מכן, למען פסס בהם את דעת הקהל העולמית." שימולב איזו הצדקה מוסרית מיוחדת במינה נוטל לעצמו הפרופסור ייבין להצדקת שתיקתו על עבירות החוק של משה דיין, בעת שהאחרון כיהן כרמטכ"ל: הוא ידע שהרמטכ"ל עובר עבירות שהן פליליות, אך, השיקול הציבורי מנע ממנו לפעול כדי לא לפגוע בשמו הטוב של הרמטכ"ל. לפי אותו קו מחשבה מוסרי אם ימצא מחר שר בממשלה אשם באונס קסטי, נה, יהיה צורך להעלים את הדבר כדי לא לפגוע בתדמית המדינה בעיני דעת הקהל העולמית.

טוי, "פושעים", טוען כי עבירה על חוק העתיקות בישראל אינה יכולה להיות פשע, כיוון שאינה מוגדרת כך בחוק, אלא לכל היותר עוון.

בהמשך טיעונו משמיע הפרופסור ייבין את הטענה כי עוד בעת שידין כיהן כ"רמטכ"ל צה"ל, בקיש את עזרתו בריסון פעולות "חמין" עיסוקיו של דיין בעת "קו" של קציני צה"ל. לדברי ייבין, סירב אז דיין להתערב בדבר ובכך "עשה אף הוא את עצמו שותף לעבירה, שהיה ביזו למחות ולא מיחה."

לעצם פרשת דיין טוען ייבין, שבתוך הארכיאולוגית היתה בין חותמי עצומת הארכיאולוגים למניעת החפירות הבלתי חוקיות של דיין: "אין די במידע על עבירה, ויהיה המידע נכון ומדויק כאשר יהיה. למען הטיי פול בו יש צורך בהוכחות משפטיות ובעדים. וכאלה לא היו בנמצא; וכשהיו — סירבו להעיד."

רבות. ארץ ישראל אינה שוכחת זאת. לכן ציערו אותי כל כך הגילויים האלה, שפגרו על בו למרות שהוא נתפס, משום מה, כבלתי פגיע.

...חיייה הפרטיים של אישיות רמת מעלה בארץ הזאת מעניינים מעבר לגבול מסויים את הרבים המלווים אותה בסקרנות ובהערצה. בלי לקבוע מידות של צדקיות ובהערה, מותר לציבור לתבוע מנבחרי ריו, שגם ברשות היחיד שלהם יזכרו, לפעמים, כי הם שלוחיו של ציבור."

ביטא גוריה, בהמשך רשימתו, את מה שהפכה השבוע לתחושה המרכזית בקרב השכבה הקובעת בחיי המדינה: "אם רצית בלית ברירה לראות בפרסומי 'העולם הזה' בעיה אישית מצערת, או מבכיחה, או מרגיזה, לומר, אין זו בעיה ציבורית להתפלל כי הענין יחלוף וישתכח מלב, אהה עומד בפני מצב חדש: מאלצים אותך לראות כבעיה האישית, בחיים הפרטיים בעיה ציבורית פאראקסאלאנס. אינך נדרש להגיב כאורח ישראל בדרך על תור פעה אישית המעוררת פליאה מסויימת, אלא להכריע בעד מי אתה, לאיזה שבט פרהיסטורי אתה משתייך."

וזאת היתה התפנית הגדולה שהתחוללה בשבועות האחרונים: נקודת הכובד של הי כיכוח הציבורי הועתקה מנחיצותם, תועלתם ואמינותם של גילויי העולם הזה אל עתידו הפוליטי של משה דיין.

רשת משמעת זעירה למדי... כך מן המני הוגש שאפשרויותיו בלתי מוגבלות כימעת, נדרשת משמעת כימעת בלתי מוגבלת, בי מקביל.

„בעל האגו האינפאנטילי!

כל עיקרו של החוק — שהוא חל על כולם בלי יוצא מן הכלל.

...באותה מידה שבה יכולים הורים להתאכזר לילדם על ידי חינוך מתיירני מדי, המשמר את הילד לנצח במצב של אגו אינפאנטילי, כך יכול ציבור שלם להתאכזר לאהובו הארעי (כל אהובי הי ציבורי ארעיים הם) על ידי סינוקייטת מתיירני.

האכזריות כאן גדולה לא פחות, כי תמיד מגיע היום שבו הציבור אומר כי תפוש של אינו רוצה עוד בבעל האגו האינפאנטילי, חסר הרסן, — שבעצם הוא עצמו טיפחו ופינקו.

...אלא שעוד עובדה יש כאן: אם מדובר במנהיג שהיקרתו נוצרה מתוך הישענות על האחרים, למשל על צבא מעולה שעמד לרשותו, — הרי כל שימוש לרעה, או אפילו שימוש מסחרי בכבר, ש-